

Duschek P. Ferenc, az 1800-as évek erdészeti reformere 1769–1826

Évfolyamunk történetének írása közben kiterjedt adatgyűjtést végeztem. Ennek egyik eredményeként, *Magyar János* hagyatékában egy érdekes levélváltásra találtam. Tartalma alapján úgy gondolom, hogy szakmánk történetének egy fontos dokumentumára bukkantam, mely a széles nyilvánosság figyelmére is érdemes.

Murányi Miklós 1967. július 27-én, Magyar Jánosnak címzett, Budapesten feladott levelében, **dédapjának** a 19. század fordulóján kifejtett erdészeti munkásságára hívta fel a figyelmet. A levél írója abban az évben készült nyugdíjba. Hivatkozott arra, hogy Kaán Károly ismerte dédapja munkásságát és megkezdte tevékenységére vonatkozó adatok gyűjtését, de korai halála megakadályozta a munka befejezését. A levélből kitűnik, hogy a cseh származású **Duschek** Paulai Ferenc, mint **I. Ferenc** tanácsadója kiemelt szerepet játszott térségünk - közte Magyarország- erdőgazdálkodásának korszerűsítésében

A levél mellékleteként szerepel egy **királyi dekrétum** kivonata. Ez a magyar nemességi cím adományozása kapcsán összefoglalja Duschek pályafutásának legfontosabb állomásait. Ebből egy európai formátumú szakember tevékenysége olvasható ki.

Duschek a nemességi cím adományozásakor (1821), 32 év szolgálati év alatt gyűjtött tapasztalataival, budai kerületi erdőfelügyelő volt. Pályafutását a csehországi woparani erdőhivatalban kezdte és hosszú éveken át e terület koronauradalmának volt a vezetője. Királyi biztosként 1804-ben a velencei tartomány erdőgazdálkodásának megrendszabályozását, 1805-ben a facchinoi, a vinodoli és verboszhoi kamarauradalmak erdészeti ügyvitelének felülvizsgálatát végezte el. 1806-ba került az akkori Magyarország területére. A likavai uradalomban az „ottani erdőgazdálkodás megszervezése” céljából kapott kiküldetést.

Pályája **1808-ban** kapott megbízással teljesedett ki. A király ekkor nevezte ki a **budai kerület erdőfelügyelőjévé**. Irányítása alá tartozott még a kassai, a temesi és a temesvári kerületek erdőgazdálkodása. Egy évvel később idekerült az erdélyi területeket irányító, nagyszabedű főerdőfelügyelőség is. A királyi

dekrétum szerint a likavai koronauradalomban kidolgozott erdészeti ügyintézés, Duschek vezetésével a többi koronauradalomban és közalapítványban is bevezették és „azokat a mi királyi kincstárunk nyilvánvaló hasznával, s jövedelmé gyarapításával intézik...”

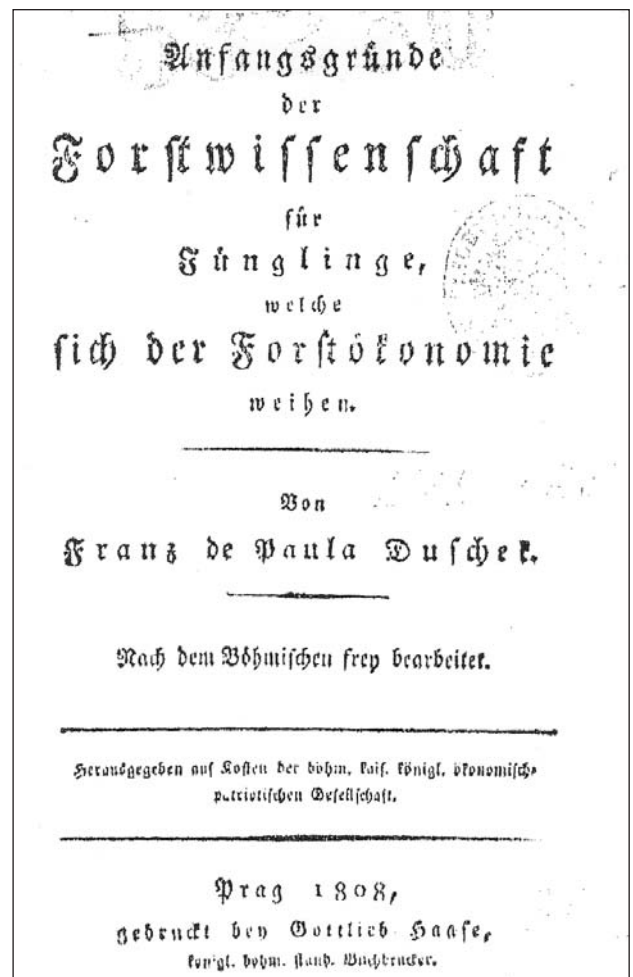
Erdészeti történelmünk mértékadó anyagában, **Tagányi: Magyar Erdészeti Oklevéltár** I. kötetében, annak XXXVII. oldalán is érdekes információk találhatók Duschek tevékenységéről. Ezek szerint a budai erdőfelügyelethez tartoztak a korábban felsorolt főerdőfelügyelőségek kamarai és bányakereseti, a szabad királyi városok erdei, valamint bizonyos egyházi (közalapítványi) erdők. Tagányi szerint „Duschek lön korának legelső szakembere”. Tevékenysége hatására az erdészet fejlesztése egységesebb lett. Hivatalából kerültek ki egyebek közt a hradek-likavai, az aradi, az ungvári, a diósgyőri szakszerű gazdálkodást szabályozó előírások. A magyar udvari kamara jóváhagyásával **1813-ban** először az erdészeti mérnökök munkájának, majd **1816-ban** az összes kamarai erdőhivatal tevékenységének tartalmát szabályozó általános utasítások jelentek meg. Tagányinál ezek a rendelkezések tanulmányozhatók.

Átnézve ezeket az anyagokat megállapíthatjuk, hogy az akkori viszonyok közti korszerű erdőrendezési utasításoknak felelnek meg. Az erdőbirtok és kapcsolódó területek természeti és ökonómiai adatait kell rögzíteni „nagy pontossággal”. Részletesen leírják, hogy például a talajtípusok, a főbb fajok adatai mellett ki kell térni az úthálózatra, a csemetekertekre, épületek állapotára, a

területen található bányákra és domborzati jellemzőkre is. Térképen is ábrázolni kell a főbb jellemzőket (főbb fajok és korosztály szerinti megoszlás) erdőrésztelenként. Az utasítások tartalmazzák az erdőállományok felvételének módszerét is.

Ehhez kapcsolódik a Felsőház **1817-ben** kiadott rendelete, miszerint az erdészeti hivatalokban csak „**erdőmérnöki teendőkben jártassággal bíró személy nevezhető ki**.” Ez a rendelkezés erősítette a nemrég beindult felsőfokú szakképzésünk fontosságát, segítette a végzett erdőmérnökök elhelyezkedését.

Tagányi szerint az utasítások hatására „*modern szellem költözött mindenüvé. Így 1816-ban bevezettek egy kamarai erdőjavítási alapot*”, mely 1817-től erdőmeliorációs alap néven működött. A fajaválasztékok értékesítéséből,

Duschek P. Ferenc 1808-ban kiadott, német nyelvű könyvének címlapja

a faszén és mészke eladásából származó árbevételekből egy táblázat alapján kellett a kamarának járulékot befizetni. Az alpból erdők felújítását, új erdők telepítését kívánták segíteni.

Erdészeti **szakoktatásunk** kialakulásában is volt szerepe Duscheknek. **1796-ban Vizner Ferenc** kamarai főerdőfelügyelő **Hradeken** (ma **Liptovský Hradok- Liptóújvár**), egy Népiskola keretén belül kezdeményezte az erdészeti elemi ismeretek oktatását. Évekig rendezetlen volt a szakiskola helyzete. I. Ferenc *Duscheket, Kalinát és Mittersprachert*, mint kamarai biztosokat bízta meg 1807. július 7-én, hogy dolgozzák ki az erdészeti iskola végleges tanítási és javadalmazási tervét. Közben udvari körök már június 9-én állást foglaltak, hogy az erdészeti akadémiát Selmecen, a bányászati akadémia mellett kell létrehozni. Ezt a határozatot valósította meg **1808. január 5-én** kelt királyi rendelet a selmeci erdészeti akadémia felállításáról és **Wilckens Henrik** kinevezéséről. A hradeki erdészeti oktatás ügyében korábban kirendelt királyi biztosok javasolták az erdészeti alapfokú oktatás áthelyezését. A Felső azonban csak 1815-ben döntött a hradeki oktatás megszüntetéséről.

A magyar nemességet adományozó királyi dekrétum még egy, szaktörténelmünkben nem említett érdekes utalást tartalmaz, miszerint a budai főerdőfelügyelő, Duschek P. Ferenc

„... az erdészet tudományának és az erdőművelésnek szentelt ifjúságot nemcsak vezérli intézkedéseivel, hanem oktatja is őket, s a Selmecbányai Erdészeti Intézet növendékeit, kik ott az elméletet sajátítják el, a gyakorlati tudnivalókra képezi ki, s ilyen módon is érdemes szolgálatakat igyekszik tenni a közügyének, s nem alaptalan az a reménység, hogy mindebből idővel, mind a mi kamarai kincstárunk, mind egyéb közalapítványoknak, mind pedig az egész Magyarországnak nem csekély haszna lesz...”

Végül említésre méltó, hogy az európai erdészeti szakirodalom megeremtésében is jelentős szerepe volt. **Dédunokája, Murányi Miklós** levelében hivatkozik arra, hogy Prágában először cseh nyelven, majd **1808-ban** németül is kiadták az erdészeti alapismeretekről szóló könyvét.

J. Matejcekhez, régi kedves, cseh kollégámhoz fordultam ezért információért. Baráti segítségével megkaptam a német nyelvű könyv másolatát, melyet Egyetemünk Könyvtárában helyeztem el. Elküldte az **1800-ban** cseh nyelven ki-

adott könyve fedőlapjának másolatát is. Cseh kollégáink erre a műre, mint első cseh nyelvű erdészeti szakkönyvre tekintenek. A királyi dekrétum a könyv megírását és kiadását is jelentős teljesítményként ismerte el. A könyv az első néhány oldalon a korabeli cseh erdőgazdálkodás főbb adatait ismerteti, majd az akkori ismeretek szintjén ragyogóan, rendszerbe foglalva ismerteti a termőhelyi jellemzőket, a főbb őshonos, valamint exota fajok és cserjék botanikai és természetési jellegzetességeit. Utal a faanyag és egyéb felhasználási lehetőségekre is. A könyv egy német nyelvű példánya Erdészeti Egyesületünk Könyvtárában is megtalálható. Érdekessége miatt mellékelem a könyv első oldalának másolatát.

A nemrégiben Matejcektől kapott cseh és szlovák nyelvű szakirodalom megemlíti, hogy Duschek kezdeményezője volt a **mesterséges erdősítéseknek** és az **erdőtelepítéseknek**. E törekvések megvalósítását szolgálhatta az erdő meliorációs alap. Igen szoros munka- és emberi kapcsolata volt **Decrett Józseffel**. Azonos szemléletük volt az

erdészet fejlesztéséről. A szerzők Duschek elképzeléseinek gyakorlati megvalósítójaként tekintenek barátjára, Decrettre. Budai erdőfelügyelőként szerepe volt abban, hogy I. Ferenc császár Decrett Józsefet kinevezte előbb a breznói, majd a besztercebányai kincstári erdők vezetőjévé.

Átnézve hazai szakirodalmunkat, Tárgyi ismertetésén kívül csupán egy hivatkozást találtam Duschek munkásságára. **Hiller István** az Erdőgazdaság és Faipar **1968.** évi januári számában az Egyetemi oktatásunk és a papíripar c. cikkében hivatkozik Duschekre. Rendelkezései az akkori papírgyártás nyersanyagellátását tették biztonságosabbá.

A megismert adatok alapján meggyőződésem, hogy Duschek P. Ferenc tevékenységével, a 19 század fordulóján nagy hatással volt térségünk erdőgazdálkodásának fejlődésére. Mi, magyar erdészek cseh és szlovák kollégáinkkal együtt büszkék lehetünk az akkori Európa és hazánk erdőgazdálkodását formáló elődünkre.

Dr. Illyés Benjamin

Könyvismertetés

Kevey Balázs: Magyarország erdőtársulásai (Tilia, Sopron, 2008.)

Kiváló összefoglalót vesz kézbe az, aki a pécsi Tudományegyetem növénytanulmányozó tanárának vasikos kötetét tanulmányozza. A hazai erdei növénytársulások világába vezet bennünket, és a gyakorta önkényesnek tűnő, újabb és újabb névvel leírt erdei növénytársulások között áttekinthető rendet teremt, hivatkozással korábbi szakirodalmi közlésekre és saját terepi bejárásai alapján.

Könyvében nemcsak a növényi összetételből levezetett szuccenziósorokat mutatja be, de azon kevés növénycönológusok egyike, akik a termőhelyi adottságok feltételezett változásait is mérlegelik. Ez az erdészeti szemlélethez közelebb áll, ezért is ajánlatos a művet (a NYME Erdőmérnöki Kara Növénytan Tanszéke által szerkesztett, Tilia c. folyóirat köteteként jelent meg) alaposabban tanulmányoznunk. Szó van a *Danszky István* szerkesztésében korábban megjelent ún. „Zöld könyvek” soro-

zatának megújított kiadásáról. Ha ez megvalósul, az itt bemutatott könyv ehhez is jó segítséget nyújt.

Az egyes erdőtársulásokat a következők szerint mutatja be: 1. Korábbi szakirodalmi közlések, rendszertani helymegjelöléssel. 2. Termőhelyi viszonyok, zonalitás. 3. Fiziognómia. 4. Fajkombináció. 5. Dinamika. 6. Rokon társulások. 7. Földrajzi elterjedés. 8. Az erdőtársulás helye a társulások rendszerében. 9. Természetvédelmi vonatkozások.

Kritikai megjegyzésként annyit tennék hozzá: keveslem az erdőtípológiai szakirodalom felhasználását, valamint a termőhelyi vonatkozások némi pontosítására is szükség lenne (pl. élelőbb különbségtétel a közet és talaj megjelölések között, pl. a „mészkerülő” és „mészkedvelő” erdőtársulások megjelölésekor).

A művet ajánljuk mindazok kezébe, akik az erdők biológiai vonatkozásait, természeti adottságait elmélyültebben akarják ismerni.

Ism.: **Dr. Szodfridt István**